

ПРИРОДОЗНАВСТВО. ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 377.015.3-055.1:6

Наталія ДОВМАНТОВИЧ,
здобувач кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка

АНАЛІЗ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У МЕДИЧНОМУ УЧИЛИЩІ

У статті автор обґрунтовує поняття «мотив» та «мотивація», розкриває проблему мотивації навчання студентів у медичному училищі, а також виявляє середній показник коефіцієнта мотивації за трьома шкалами: «набуття знань», «оволодіння професією», «отримання диплома».

Ключові слова: мотив навчання, мотивація, знання, оволодіння професією, якості особистості, студент, медичне училище.

В статті автор обґрунтовує поняття «мотив» і «мотивація», розкриває проблему мотивації навчання студентів в медичному училищі, а також виявляє середній показник коефіцієнта мотивації по трьох шкалах: «приобретение знаний», «овладение профессией», «получение диплома».

Ключевые слова: мотив обучения, мотивация, знания, овладение профессией, качества личности, студент, медицинское училище.

In the article the author defines the notion «motive» and «motivation», reveals the problem of motivation of students' training in medical colleges, shows the average index of motivation coefficient on three scales: «knowledge acquisition», «mastering the profession», «receiving a diploma».

Key words: motive training, motivation, knowledge, mastery of the profession, personality qualities, student, medical school.

У сучасних соціально-економічних умовах вища освіта для молоді стає однією з основних ціннісних орієнтацій. Сучасне суспільство диктує жорсткі вимоги до майбутніх спеціалістів, зокрема в галузі медицини. В умовах професійної освіти в студентській молоді спостерігається чітка залежність між успішністю та мотивами навчання в медичному училищі [7, с. 143]. Таким чином, студент розглядається як особистість, яка, крім навчальної та науково-дослідної активності, проявляє також самостійність, творчість, креативність.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. У сучасній психолого-педагогічній теорії та практиці над проблемою мотиву і мотивації навчання працювали

вчені: Е. Шпрангер, Д. Голланд, М. Цукерман, Ф. Хоппе, В. Гарбузов, Л. Столяренко, А. Єрмолаєв, Е. Ільїн, Н. Ігнат'єва, В. Семиченко, М. Савчин, В. Юркевич, В. Аванесов, Ю. Орлов, Е. Залобовська, Я. Васильєв, М. Кубишкіна, А. Реан, Т. Ільїна, В. Якунін та ін.

На думку А. К. Маркової, мотивація навчання передбачає ряд спонукань, що знаходяться в постійній динаміці [3, с. 37]. В. Апельт, у свою чергу, виокремив такі мотиви навчання: соціальні, пізнавальні, комунікативні, мотиви саморегуляції. В. А. Якунін, Н. В. Нестерова справедливо зазначають, що становлення майбутнього висококваліфікованого фахівця можливе лише при сформованому мотиваційно-ціннісному відношенні в процесі його професійної підготовки [8, с. 30].

На сучасному етапі розвитку суспільства вивчення проблеми мотивації навчальної діяльності в умовах постійного реформування освітньої, соціальної, медичної галузей є надзвичайно актуальним. У даному контексті було вирішено провести дослідження мотивації навчання студентів-медиків.

Мета статті – розкрити проблему мотивації навчання студентів у медичному училищі, виявити середній показник коефіцієнта мотивації за трьома шкалами: «набуття знань», «оволодіння професією», «отримання диплома».

Зважаючи на мету статті, нами було визначено основні її завдання:

- виявити провідні мотиви навчальної діяльності студентів-медиків випускного курсу;

- визначити рівень вираженості провідних мотивів навчання в студентів-медиків.

Виклад основного матеріалу. Мотивація – це узагальнене поняття для процесів, методів, засобів спонукання студентів до пізнавальної діяльності, активного освоєння змісту освіти. Мотивація ґрунтується на мотивах, під якими розуміють конкретні спонукання, стимули, що змушують діяти та здійснювати певні вчинки [4, с. 160].

Мотив (від лат. *movere* – рухаю, штовхаю) – об'єкт, мета, на яку спрямована поведінка людини [6, с. 494]; сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, які сприяють задоволенню потреб індивіда, спрямовують його активність; одне із ключових

понять психологічної теорії діяльності (А. Н. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн). Саме мотив має найбільший вплив на діяльність і поведінку людини. Мотиви пов'язані з пізнавальними процесами особистості (уява, мислення, мова, сприйняття, пам'ять та ін.) і можуть бути усвідомлюваними та несвідомими. Вони тісно пов'язані з емоціями і прагненнями, інтересами і потребами, ідеалами та установками. Таким чином, мотиви – це складні динамічні системи, в яких здійснюється вибір і прийняття рішень, аналіз та оцінка вибору; рушійні сили процесу навчання і засвоєння матеріалу.

Мотивація для студентів – найефективніший спосіб поліпшення навчального процесу. Мотивація до навчання – достатньо складний і неоднозначний процес зміни ставлення особистості як до окремого предмета вивчення, так і до навчального процесу загалом [5, с. 270]. Мотиви, або по-іншому, причини, що стимулюють і спонукають людину до активної діяльності, в даному випадку – вчитися, – можуть бути найрізноманітнішими. Зміни, що відбуваються в різних сферах діяльності людини, постійно висувають нові вимоги до організації та якості професійної освіти.

Розглядаючи проблеми мотивації навчальної діяльності, необхідно підкреслити, що поняття «мотив» нерозривно пов'язане з поняттями «мета», «потреба», «необхідність», «бажання», «прагнення». У житті особистості вони постійно взаємодіють, а отже, в комплексі отримали назву «мотиваційної сфери».

Під навчальною мотивацією розуміємо приватний вид мотивації, включений до певної діяльності, в нашому випадку – освітньої. Для такого виду мотивації притаманні такі характерні риси: по-перше, вона визначається самоосвітньою системою, типом, профілем, своєрідністю навчального закладу; по-друге, – організацією освітнього процесу, його пріоритетами; по-третє, – суб'єктивними особливостями педагога. Навчальна мотивація, як і будь-який інший вид мотивації, є системною. Для неї характерні спрямованість, стійкість і динамічність. Тобто, для майбутніх фахівців властиве опанування методами наукових досліджень, формування професійних установок, потреба у самореалізації й самоактуалізації, розвитку професійної етики, вироблення творчого дослідницького підходу, навичок аналізу результатів праці тощо [9, с. 128]. Означені вище компоненти й умови майбутньої успішної професійної діяльності формуються в процесі навчання.

Для студентів роль позитивної мотивації до навчання з метою забезпечення успішного оволодіння знаннями і вміннями важко переоцінити.

При цьому доведено, що висока позитивна мотивація може відігравати компенсуючу роль у випадку недостатньо високих інтелектуальних здібностей, проте у зворотному напрямку цей фактор не спрацьовує. Високий рівень здібностей зазвичай не може компенсувати відсутність навчального мотиву або низьку його вираженість, а як наслідок – не може сприяти значним успіхам у навчанні.

Мотиваційний критерій сформованості самоосвітньої компетентності студентів виявляється у рівні підготовки, в почуттях, переживаннях юнаків і дівчат, що відображають ціннісне ставлення до обраної професії, самоосвітньої діяльності та характеризує змістовний бік їх сформованості [1, с. 33].

Дослідження мотиваційного критерію сформованості самоосвітньої компетентності студентів медичних училищ мало на меті визначення наявності у них провідних ціннісних мотивів навчання в медичному училищі, мотивів навчальної діяльності, зокрема вивчення дисциплін природничо-наукового циклу, самоосвітньої діяльності та оцінки самоосвітньої компетентності.

Для дослідження мотивів навчання в медичному училищі студентам було запропоновано анкету, розроблену на основі методики Т. Львіної «Мотивація навчання у НЗ» [2, с. 112]. Спираючись на згадану вище анкету, нами було виявлено провідні мотиви вступу молоді до училища за такими шкалами:

- «отримання знань» – прагнення до отримання знань, допитливість;
- «оволодіння професією» – прагнення оволодіти професійними знаннями, сформувати професійно важливі якості;
- «отримання диплома» – прагнення отримати документ про освіту за умови формального засвоєння знань.

Переважання мотивів за першими двома шкалами свідчить про адекватний вибір студентом професії і задоволеності нею. Методика дозволяє кількісно стверджувати про домінування того чи іншого мотиву.

Аналіз результатів, отриманих нами за цією методикою, демонструє, що більшість студентів віддали перевагу мотиву «отримання диплома» – 51,9 %, тоді як мотив «отримання знань» обрали 30,6 % респондентів, а мотив «оволодіння професією» – лише 17,5%. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що провідним мотивом самоосвітньої діяльності в цій вибірці є мотив «отримання диплома».

Результати методики «Мотивація навчання у НЗ» представлені нами на *рисунку*.

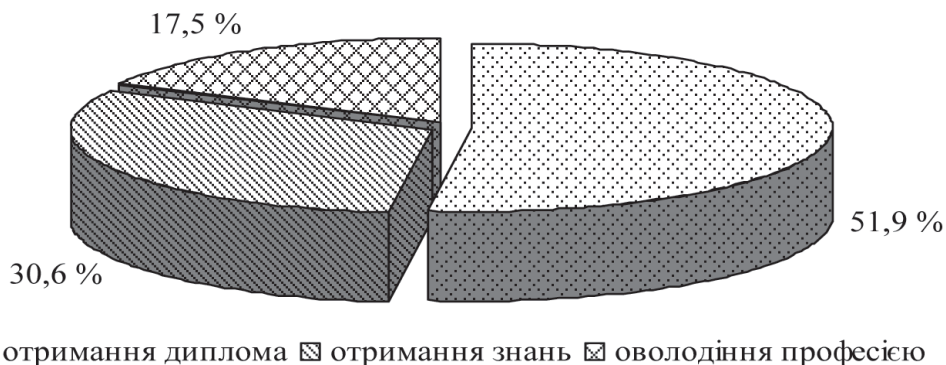

Рис. Вираженість мотивів за методикою «Мотивація навчання у НЗ»

Детальніше розглянемо результати опитування в кожній групі за окремими шкалами.

Мотив «отримання знань» має низьку вираженість у 263 студентів (53,6 %), середні значення – у 196 (39,9 %), високі – у 32 (6,5 %) із загального числа опитаних студентів у контрольній групі (КГ). В експериментальній групі (ЕГ) рівень сформованості мотиву «отримання знань» розподілився таким чином: низький рівень – у 251 студентів (50,9 %), середній – у 215 (43,4 %), високий – у 28 (5,7 %).

Мотив «оволодіння професією» в КГ розподілився таким чином: низький рівень – 270 студентів (54,9%), середній – 159 (32,5 %), високий – 62 (12,6 %). В ЕГ низький рівень сформованості мотиву мають 275 студентів (55,6 %), середній – 166 (33,7%), високий – 53 (10,47 %). Представлені результати дають підстави стверджувати, що в навчальній діяльності студентів-медиків переважають мотиви оволодіння професією, однак не професією саме медичного працівника. Крім того, деякі студенти професією медичного працівника взагалі не вважають важливою частиною свого життя, що є свідченням їх низької мотивації до оволодіння професією, низької сформованості цінностей, пов'язаних із нею, а як наслідок – небажання працювати самостійно, підвищувати рівень самоосвітньої компетентності. До речі, майже третина студентів не змогли відповісти на означене запитання у зв'язку з тим, що вони «не можуть визначити свої потреби», а це, у свою чергу, свідчить про слабку розвиненість їх рефлексивних умінь. Проте мотив «отримання диплома» мав у середньому високі значення – 325 студентів (65,8 %) і був виражений у більшості опитаних як у контрольній, так і в експериментальній групах.

Висновки. Результати дослідження свідчать, що серед мотивів навчання студентів медичних училищ мотив «отримання диплома», що належить до зовнішніх позитивних мотивів, займає перше місце. Це можна пояснити, з одного боку, прагненням підтвердити свою дорослість і незалежність, а з іншого, – недостатнім розвитком пізнавального інтересу студентів. Внутрішній позитивний мотив «отримання знань», зокрема щодо дисциплін природничо-наукового циклу, у більшості студентів виражений досить посередньо. Тобто, мотивація до здобуття знань порівняно занижена. Серед мотивів оволодіння професією в обох групах переважають зовнішні мотиви, значущим внутрішнім мотивом є позитивне ставлення лише до тих предметів, які студенти гарно засвоїли в школі. Варто також зауважити, що ціннісні орієнтації значної частини молоді знаходяться поза межами професії медичного працівника.

Отже, формування перших двох показників самоосвітньої компетентності («отримання знань» і «оволодіння професією») потребує особливої уваги в ході підготовки молодшого спеціаліста медичної галузі. Мотиваційна сфера особистості є одним із найважливіших факторів, що визначають внутрішній стан і зовнішню поведінку людини, її становище в суспільстві та рівень розвитку не лише окремої особистості, а й соціуму в цілому.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми, а передбачає продовження науково-пошукової роботи з метою обґрунтування питань мотивації навчання студентів у медичному училищі. Зокрема, практичного впровадження вимагають порівняльні дослідження щодо динаміки мотивації навчання студентів першого та випускного курсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гурова Р. Г. Современная молодёжь: социальные ценности и нравственные ориентиры / Р. Г. Гурова // Педагогика. – 2000. – № 10. – С. 32–38.
2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2002. – 512 с. : ил. – (Серия «Мастера психологии»).
3. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М., 1996. – С. 37.
4. Мормушева Н. В. Мотивация обучения студентов профессиональных учреждений [Текст] / Н. В. Мормушева // Педагогика: традиции и инновации : материалы IV Междунар. науч. конф. (г. Челябинск, декабрь 2013 г.). – Челябинск : Два комсомольца, 2013. – С. 160–163.
5. Мухаметзянов И. Ш. Негосударственный вуз как субъект образовательной деятельности: реалии и перспективы / И. Ш. Мухаметзянов, Р. Р. Фахрутдинов, Ф. Г. Мухаметзянова и др. – Казань : Академия социального образования, 2013. – 270 с.
6. Психология : словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
7. Цыплев В. Р. Тенденции в изменении мотивов получения высшего образования у молодежи Мурманска / В. Р. Цыплев, Н. Н. Дюмина // Социс. – 2012. – № 2. – С. 143–150.
8. Якунин В. А. Психология учебной деятельности студента / В. А. Якунин. – М., 1993.
9. Dovmantovich N. The structure of self-educational competence for students of medical college / N. Dovmantovich. – IntellectualArchive. – Toronto. Vol. 5. – No. 2. – 2016. – P.128–133.

Дата надходження до редакції: 02.04.2017 р.